

CESTUJÍCÍ

*Ulrich
Alexander
Boschwitz*

CESTUJÍCÍ

The translation of this work was supported by a grant from the Goethe-Institut.

Překlad této knihy podpořil Goethe-Institut.

© 2018 Klett-Cotta – J. G. Cotta'sche Buchhandlung
Nachfolger GmbH, gegr. 1659, Stuttgart
published in arrangement with
Literary Agency Michael Gaeb, Berlin

Všetchna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Michaela Řeřichová, 2019

Cover © Sabina Chalupová, 2019

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2019

ISBN 978-80-7642-306-0 (pdf)

ULRICH ALEXANDER BOSCHWITZ

CESTUJÍCÍ

REDAKČNÍ POZNÁMKA

Typoskript románu, na němž se tato kniha zakládá, vznikl od listopadu 1938, bezprostředně po pogromech v Německu, jimiž začalo systematické pronásledování Židů.

Jeho tehdy teprve tříadvacetiletý autor už byl v té době na útěku. V Lucemburku a patrně i částečně v Bruselu napsal během pouhých několika týdnů román o židovském obchodníkovi Oto Silbermannovi, který přijde nejprve o majetek, pak o důstojnost a nakonec i o rozum.

Různými spletitými cestami se německý originál, psaný na stroji, dostal v 60. letech do Frankfurtu nad Mohanem, kde je dnes uložený v Německém exilovém archivu Německé národní knihovny.

Nyní román vychází poprvé v německém jazyce. Vzhledem k tomu, že tehdejší okolnosti neumožnily, aby Ulrich Alexander Boschwitz přepracoval svůj manuskript společně s nakladatelstvím, nakladatelem nebo redaktorem tak, jak je to běžné, byl text téměř po 80 letech od svého vzniku se souhlasem rodiny podroben pečlivé redakci, aby byla tomuto strhujícímu a působivému dílu dána forma, která mu přísluší.

Peter Graf, Berlín, podzim 2017

1. KAPITOLA

Becker vstal, zamáčkkl doutník v popelníku, zapnul si kabát a pravou ruku položil ochrannitelsky Silbermannovi na rameno. „Tak se měj, Oto. Myslím, že zítra už zase budu zpátky v Berlíně. Kdyby se cokoli dělo, zavolej mi do Hamburku.“

Silbermann přikývl. „Udělej mi jednu laskavost,“ požádal ho, „a nechod zase hrát, máš až příliš štěstí v lásce. Kromě toho prohraješ... naše peníze.“

Becker se mrzutě zasmál. „Proč neřekneš tvoje peníze?“ zeptal se. „Už jsem snad někdy v životě...?“

„To ne,“ skočil mu Silbermann do řeči. „Jen žertuji, to přece víš, ale přesto: Jsi vážně lehkomyšlný. Když jednou začneš hrát, tak hned tak rychle neskončíš, no a když předtím ještě inkasuješ ten šek...“

Silbermann větu nedokončil, načež mluvil dál klidným tónem.

„Máš moji plnou důvěru. Jsi přece rozumný člověk. Přesto je vážně škoda každé marky, kterou necháš v kasinu. Když přijdeš o své peníze, je to pro mě stejně nepříjemné, jako by to byly moje peníze – jsme koneckonců obchodní partneři.“

Beckerův široký, dobrácký obličej, který na okamžik zvrásnil rozmrzelý výraz, se opět rozjasnil.

„Nemusíme si přece nic nalhávat, Oto,“ prohodil nevzrušeně. „Pokud prohraju, pak samozřejmě prohraju tvoje peníze, protože já žádné nemám.“ Zasmál se přidušeným smíchem.

„Jsme partneři,“ zopakoval Silbermann důrazně.

„Samozřejmě,“ odvětil Becker, tentokrát už s vážnou tváří. „A proč se mnou tedy mluvíš, jako bych byl pořád tvůj zaměstnanec?“

„Urazil jsem tě?“ zeptal se Silbermann. V jeho hlasu se mísila lehká ironie a mírný úlek.

„Nesmysl,“ snažil se mu Becker vlichotit. „Staří přátelé jako my dva! Tři roky na západní frontě, dvacet let spolupráce a solidarity – kamaráde, ty mě nemůžeš urazit, maximálně trochu naštvat.“

Znovu mu položil ruku na rameno.

„Oto,“ vysvětloval mu důrazným hlasem, „v této nejisté době, v dnešním nepřehledném světě je spoleh pouze na jedno a to je přátelství, pravé přátelství mezi muži! Něco ti řeknu, příteli, pro mě jsi muž – Němec, nikoli Žid.“

„Jenomže já jsem Žid,“ podotkl Silbermann, který znal Beckerovu zálibu v nepříliš taktních, o to však jadrnějších výrocích a obával se, že by v důsledku svého

drsného a zároveň srdečného způsobu vyjadřování mohl zmeškat vlak. Becker však měl jednu ze svých cituplných chvil a z té si nenechal vzít ani vteřinu.

„Chci ti říct ještě něco,“ řekl, aniž by si všímal nervozity přítele, kterému si vyléval srdce až příliš často: „Jsem nacista. Bůh ví, že jsem ti nikdy nic nenalhával. Kdybys byl Žid, jako jsou ostatní Židé, prostě opravdový Žid, zůstal bych možná tvým prokuristou, nikdy bych se ale nestal tvým společníkem! Nejsem žádný gój, který ti tu dělá alibi, ani náhodou, ale ty jsi vyměněný árijec, o tom jsem přesvědčený. Marna, Yser, Somma, my dva, kamaráde! Ať mi ještě někdo řekne, že jsi...“

Silbermann se sháněl po číšníkovi. „Gustave, vždyť zmeškáš vlak!“ přerušil monolog.

„Nějaký vlak mi může být ukradený.“ Becker se opět posadil. „Chci si s tebou dát ještě jedno pivo,“ vysvětloval s dojetím v hlase.

Silbermann udeřil rázně pěstí do stolu. „Pro mě za mě můžeš dál nasávat v jídelním voze,“ odsekl podrážděně. „Já teď musím na jednání.“

Becker ublíženě odfrkl. „Jak chceš, Oto,“ nasadil vzápětí smířlivý tón. „Kdybych byl antisemita, nenechal bych si takový rozkazovačný tón líbit. Obecně ho nesnesu! Od nikoho! Akorát od tebe.“

Znovu vstal, vzal si ze stolu aktovku a se smíchem prohodil: „A někdo takový si říká Žid!“ S hraným úžasem zavrtěl hlavou, ještě jednou Silbermannovi pokynul a opustil čekárnu první třídy.

Jeho přítel se za ním díval a se znepokojením pozoroval, že Becker při chůzi lehce vrávorá, naráží do

stolů a má strnule vzpřímené držení těla – jako vždy, když byl hodně opilý.

Není to nic pro něj, pomyslel si Silbermann. Měl raději zůstat prokuristou. Jako prokurista byl spolehlivý, mlčenlivý a slušný, moc dobrý zaměstnanec to byl. Ale tohle jeho štěstí mu nic dobrého nepřineslo. Snad ten obchod nakonec ještě nepřivede do záhuby. Jen ať hlavně nechodí hrát!

Silbermann se zamračil. „Štěstí ho připravilo o schopnosti,“ zamumlal mrzutě.

Číšník, kterého marně vyhlížel už před chvílí, přišel až teď.

„Tak čeká se tu na číšníky, nebo na vlaky?“ spustil zostra, neboť měl averzi ke všemu, co zavánělo lajdáctvím, a navíc nebyl zrovna přátelsky naladěný.

„Promiňte,“ odpověděl číšník, „ve druhé třídě se jeden muž domníval, že proti němu sedí Žid, a stěžoval si. Jenže to nebyl Žid, byl to Jihoameričan, a protože umím trochu španělsky, zavolali si mě tam.“

„V pořádku.“

Silbermann vstal. Jeho rty se zúžily do tenké linky a šedé oči vyslaly k číšníkovi přísný pohled.

Ten se snažil uklidnit situaci. „Opravdu to nebyl Žid,“ ujišťoval ho. Očividně považoval hosta za zapřísáhlého straníka.

„To mě nezajímá. Už odjel vlak do Hamburku?“

Číšník pohlédl na hodiny, které visely nad vchodem k nástupištím.

„Dvacet minut po sedmé,“ přemýšlel nahlas, „vlak do Magdeburgu právě odjíždí. Vlak do Hamburku jede

v 19:24. Když si hodně pospíšíte, ještě ho stihnete. Přál bych si, abych také někdy mohl dobíhat vlak, ale my...“

Ubrouskem smetl pár drobků z ubrusu na stole.

„Nejlepší by bylo,“ navázal opět na předchozí téma hovoru, „kdyby museli Židé nosit na ruce žluté pásky. Alespoň by nedocházelo k záměnám.“

Silbermann ho pozoroval. „To jste vážně tak krutý?“ zeptal se tiše a svých slov litoval už v okamžiku, kdy je vyslovil.

Číšník se na něj podíval, jako by mu úplně nerozuměl. Evidentně byl překvapen, aniž by ovšem pojal jakékoli podezření, neboť Silbermann nevykazoval nic z toho, co odborníci v oblasti rasového výzkumu považovali za typické židovské znaky.

„Mě se to celé vůbec netýká,“ poznamenal muž nakonec opatrně. „Ale kvůli ostatním by to bylo dobré. Můj švagr například také trochu vypadá jako Žid, přitom je samozřejmě árijec, ale musí to neustále vysvětlovat a dokazovat. To nelze po nikom dlouhodobě žádat.“

„Ne, to asi nelze,“ souhlasil Silbermann. Pak zaplatil a šel.

Neuvěřitelné, myslel si, prostě neuvěřitelné...

Poté, co vyšel z nádraží, nastoupil do taxíku a jel domů. Ulice byly plné lidí a Silbermann si všiml i mnoha uniforem. Prodavači novin hlasitě vyvolávali tituly a jemu se zdálo, že jdou noviny velmi rychle na odbyt. Chvilku uvažoval, zda si má také nějaké koupit, ale upustil od toho. Měl za to, že se ty zřejmě špatné a vůči němu pravděpodobně nepřátelské zprávy dozví dostatečně včas.

Po krátké jízdě dorazil před dům, v němž bydlel. Na schodech stála paní Friedrichsová, manželka vrátného. Zdvořile ho pozdravila a její nezměněné chování ho do jisté míry potěšilo. Zatímco stoupal po mramorovém schodišti pokrytém plyšovým kobercem, znovu si uvědomil – podobné myšlenky se staly v poslední době pravidlem – zjevnou poloskutečnost své existence.

Žiju, jako bych nebyl Žid, podívoval se. V tuto chvíli jsem sice ohrožený, ale stále ještě movitý a doposud nedotčený občan. Jak k tomu vlastně přijdu? Žiju v moderním šestipokojovém bytě. Lidé se mnou mluví a chovají se ke mně, jako bych byl jedním z nich. Skoro bych mohl mít špatné svědomí a zároveň bych chtěl realitu, tedy svoje židovství a od včerejška i jinakost, odhodlaně prezentovat těm lhářům, kteří předstírají, že jsem pořád tím, čím jsem býval. Čím jsem býval? Ne – čím jsem teď? Čím vlastně jsem? Sprostým slovem na dvou nohách, které nevypadá jako sprosté slovo!

Už nemám žádná práva, pouze ze slušnosti nebo ze zvyku se mnozí chovají, jako bych ještě nějaká měl. Moje celá existence se zakládá pouze na špatné paměti těch, kteří ji v zásadě chtějí zničit. Zapomněli na mě – už jsem degradován, degradace ovšem ještě nebyla veřejně uskutečněna.

Silbermann smekl klobouk, a když vyšla ze dveří svého bytu tajná radová Zänkelová, pozdravil ji slovy: „Dobrý den, milostivá paní.“

„Jak se vám daří?“ zeptala se vlídně.

„V zásadě dobře. A jak se máte vy?“

„Děkuji, uspokojivě. Jak už se tak staré ženy mívají.“

Na rozloučenou mu podala ruku.

„Jsou to pro vás asi těžké časy,“ podotkla ještě soucitně, „strašné časy...“

Silbermann se omezil na nepatrný, pozorný úsměv, opatrný a přemýšlivý zároveň, ani souhlasný, ani odmítavý. „Přidělili nám podivnou roli, nezměnitelnou...,“ řekl nakonec.

„Jsou to ale také skvělé časy,“ utěšovala ho. „Křivdívám, ale vy musíte i přesto myslet spravedlivě a projevít porozumění.“

„Není to trochu přehnaný požadavek, milostivá?“ zeptal se Silbermann. „Ostatně já už vůbec nemyslím. Odvykl jsem si. Tak se dá všechno snášet nejlépe.“

„Vám nikdo nic neudělá,“ ujišťovala ho a deštníkem, který pevně svírala v pravé ruce, s vervou udeřila do stupínku schodiště, jako by chtěla naznačit, že nedopustí, aby si na něj někdo dovoloval. Pak na něj povzbudivě kývla a prošla kolem něj.

Hned jak vešel Silbermann do bytu, informoval se u služebné, zda už dorazil pan Findler. Po její kladné odpovědi v rychlosti odložil klobouk a kabát a vstoupil do pánského salónu, kde na něj host čekal.

Theo Findler stál před jedním z obrazů a se značnou nelibostí ho pozoroval. Když zaslechl, že se otevírají dveře, rychle se otočil a usmál se na příchozího.

„Tak co?“ zeptal se a jako vždy, když hovořil, svraštíl čelo do hlubokých a – jak se domníval – významných vrásek. „Jakpak se vám daří, příteli? Už jsem se bál, že se vám něco přihodilo. Člověk nikdy neví... Nechal jste si moji poslední nabídku projít hlavou? Jak se

má vaše žena? Ještě jsem ji dnes neviděl. Becker tedy odjel do Hamburku.“

Findler se zhluboka nadechl, protože byl teprve na začátku svého monologu.

„Jste schopní lidé, vy dva! Od vás se můžeme učit. Becker, ten má židovskou hlavičku! Haha, však on to zvládne, jistě to zvládne! Byl bych se na tom obchodu rád podílel, ale pozdě bycha honit, že... Kde jste mimochodem vzal tyhle příšerné obrazy? Nechápu, jak si někdo může něco takového pověsit na zeď. Vždyť v těch věcech není žádný řád, vy starý kulturní bolševiku. Hlavně si nemyslete, že svou poslední nabídku navýším třeba jen o tisíc marek. Ani za nic, stejně to nejde.

Myslíte si o mně, že jsem bohatý. Všichni si to myslí. Opravdu by mě zajímalo, jak na to ti lidé přišli. Dokonce ještě dlužím na daních. A propos daně, nemohl byste mi opatřit nebo doporučit nějakého schopného účetního? Vyznám se v tom trochu i sám, ale nemám čas se tím detailně zabývat. Tyhle daně, ty zpropadené daně. Mám snad vydržovat celou Německou říši sám? No řekněte! Co?

Vůbec nic neříkáte. Tak co je s vámi? Rozmyslel jste si to? Přijmete tu nabídku? Tedy vaše žena má se mnou očividně nějaký problém. Ani se neukáže. Nechápu to. Zazlívá mi snad, že jsme vás tuhle večer nepozdravili? Ale člověče, to jsme přece nemohli! Hospoda byla plná nacistů! Moje žena mi pak pořád dokola opakovala, že jsme vás měli pozdravit. Já jsem jí ale řekl, že Silbermann, že to je přece tuze rozumný člověk. Ten určitě pochopí, že se kvůli němu nemohu kompromitovat. Co?

No tak, Silbermanne, tak už se konečně vyjádřete. Chcete ten dům prodat, nebo ne?“

Findler očividně domluvil, v každém případě se teď na Silbermanna díval s očekáváním v očích. Posadili se ke kuřáckému stolku, Findler se ale asi příliš prudce zabořil do křesla, protože si s bolestivým a maximálně soustředěným výrazem mnul levý bok.

„Devadesát tisíc,“ ozval se Silbermann, aniž by reagoval na předchozí otázky a poznámky, které Findler do svého monologu vložil hlavně proto, aby ho zmátl, čehož si byl dobře vědom. „Třicet tisíc v hotovosti a zbytek zajištěný hypotékou.“

Findler vyletěl, jako když do něj vjede elektrický proud.

„Co mi to tu vykládáte,“ zvolal téměř uraženě. „Pojďme konečně přestat s vtipkováním. Patnáct tisíc na ruku, slyšíte? Třicet tisíc marek, kdo to kdy slyšel! Podívejte se, kdybych měl třicet tisíc, dokázal bych je využít lépe než si za ně koupit váš dům. Třicet tisíc marek!“

„Tak si jen spočítejte příjmy z pronájmu. Protože je kupní cena už tak směšná, požaduji přinejmenším řádnou zálohu. Ten dům má hodnotu dvě stě tisíc marek, vy ho koupíte...“

„Hodnotu, hodnotu,“ přerušil ho Findler. „Jakou si myslíte, že mám já hodnotu? Jenže za mě nikdo nic nedá. Nikdo mě nemůže zaplatit a zároveň by nikoho ani nenapadlo do mě investovat třeba jen tisícovku. Nejsem na prodej. A váš dům také ne. Hahaha, Silbermanne, ve vši úctě! Vezmu si od vás ten barák, protože

když to neudělám já, udělá to stát. A ten vám nedá ani vindru.“

Z vedlejší místnosti se ozvalo zvonění telefonu. Silbermann chvilku zvažoval, zda ho má jít zvednout sám, pak vyskočil, omluvil se Findlerovi a odešel z pokoje.

Asi to prostě přijmu, říkal si, když zvedal sluchátko. V podstatě je Findler ještě relativně slušný člověk. „Haló, kdo je tam?“

Ohlásila se telefonní ústředna. „Zůstaňte prosím na přijmu, máte hovor z Paříže,“ pronesl odměřený hlas spojovatelky.

Silbermann si nervózně zapálil cigaretu. „Elfriede,“ zavolal polohlasně.

Jak se správně domníval, jeho žena se zrovna zdržovala v salonku a při příchodu do místnosti tiše otevřela dveře a opět je za sebou zavřela.

„Ahoj, Elfriede,“ pozdravil ji, zatímco dlaní zakrýval sluchátko, „přišel jsem teprve před pěti minutami, je tu pan Findler. Nechceš s ním pohovořit?“

Přistoupila k němu blíž, načež si vyměnili letmý polibek.

„To je Eduard,“ zašeptal, „volá teď opravdu nevhod. Bav se prosím s Findlerem, jinak bude poslouchat. Přijímat hovory z Paříže, to už je skoro zločin.“

„Pozdravuj Eduarda,“ požádala Elfriede. „Tak ráda bych si s ním také chvilku popovídala.“

„Vyloučeno, všechny linky jsou odposlouchávány. A ty jsi příliš neopatrná, podřekla by ses.“

„Snad můžu svého syna alespoň pozdravit.“

„To právě nemůžeš. Prosím, pochop to.“

Prosebně se na něj podívala. „Jen pár slov,“ slíbila, „dám si pozor.“

„Nejde to,“ řekl s rozhodností v hlase. „Haló? Haló... Eduarde? Ahoj, Eduarde...“ Rukou dělal důrazné posunky směrem ke dveřím salónu.

Elfriede odešla.

„Poslyš,“ pokračoval Silbermann v rozhovoru, „získal jsi pro nás to povolení?“ Mluvil velice pomalu a zvažoval každé slovo předtím, než jej vyslovil.

„Ne,“ odpověděl Eduard na druhé straně aparátu. „Je to nesmírně obtížné. Nemůžete se spoléhat na to, že to povolení dostanete. Udělám pro to všechno, ale...“

Silbermann si nervózně odkašlal. Domníval se, že musí nasadit ráznější tón.

„Takhle to ale nejde,“ prohlásil. „Buď se snažíš, nebo se nesnažíš! Asi je ti známo, že je ta záležitost celkem důležitá. Takové chabé řeči jsou mi k ničemu.“

„Přeceňuješ moje možnosti, otče,“ odpověděl Eduard dotčeně. „Ještě před půl rokem by to bylo daleko snazší, ale ty jsi tehdy nechtěl. To koneckonců není moje vina.“

„Jde o to, čím je co vina?“ sykl Silbermann zlostně. „Ty máš obstarat povolení. Na tvá moudra nejsem zvědavý.“

„Tak poslyš, otče,“ neskrýval Eduard své rozhořčení, „žádáš ode mě, abych ti snesl modré z nebe, a osopuješ se na mě, že jsem ti ho ještě neposlal! ... Ale jak se vlastně máte? Jak se má maminka? Pozdravuj ji prosím ode mě. Tak rád bych s ní mluvil.“

„Sežeň co nejdřív to povolení,“ zopakoval Silbermann naléhavě. „Víc od tebe nežádám! Matka tě moc pozdravuje. Bohužel s tebou teď nemůže mluvit.“

„Však já to nějak zvládnou,“ odpověděl Eduard. „V každém případě udělám vše, co je v mých silách.“ Silbermann zavěsil.

To je poprvé v životě, co od svého syna něco chci, pomyslel si mrzutě a pocítil zklamání. Určitě selže! Kdybych měl v Paříži nějakého obchodního partnera, obstaral by mi povolení ke vstupu do země během několika dní, ale Eduard... Od něj to nemůžu žádat. Není prostě zvyklý pro nás něco dělat. Když jsme tu pro něj tak dlouhou dobu byli, je pro něj velmi těžké se přizpůsobit nové situaci. Eduard je zvyklý, že mu pomáhám, a nyní žádám pomoc já od něj. Tohle nové rozvržení se mu nezamlouvá!

Silbermann zahanbeně zavrtěl hlavou nad svými úvahami. Jsem nespravedlivý, pomyslel si, a co je ještě horší, sentimentální.

Vrátil se do salónu.

„Právě vaší ženě vysvětluji,“ přivítal ho Findler, „že je od vás velmi neopatrné ještě pořád navštěvovat staré lokály. Když potkáte nějakého známého, který vám není zrovna nakloněn, můžete se dostat do velkých nepříjemností. Vaše paní je koneckonců árijka, ta může chodit, kam se jí zachce, ale vy – bůh ví, že to říkám ve vašem zájmu, aniž bych schvaloval okolnosti, které si takovéto rady žádají. Nejlepší bude, když se budete zdržovat doma nebo u známých. Sice na vás dozajista nikdo nepozná, že jste Žid, ale co vy víte? Co

dělá mimochodem synáček? Vzal patrně včas nohy na ramena. Hahaha, divná doba. Co?“

„Poslyšte, Findlere,“ vzal si Silbermann slovo, „nechám vám dům za dvacet tisíc marek zálohy, abychom to konečně nějak uzavřeli.“

„Nemluvte přece nesmysly. Proč chcete starého přítele Findlera vodit za nos? Na hranicích vám ty peníze stejně zabaví. Kvůli vám bych možná za tu barabiznu zaplatil dokonce ještě o pár marek víc, než za co mi stojí, ale abych prokazoval službu pruskému státu, to tedy ne.“

„Já prozatím vůbec nemám v úmyslu opustit Německo.“

„Ach, děti, však si to udělejte, jak chcete. Skutečně vám přeju něco lepšího než ty současné poměry. Německý národ je slepován židovskou krví. Proč se má ale zrovna z mého přítele Silbermanna stát lepidlo? Tomu nerozumím. Zachraň se, kdo můžeš. Naprosto to chápu.“

„Nedopouští se nehorázného zločinu na Židech?“ zeptala se paní Silbermannová, kterou vyděsila věta *Německý národ je slepován židovskou krví* a která si stále ještě neodvykla hledat ve věcech mravní aspekt.

„Jistě, že ano,“ podotknul Fidler suše. „Na světě se děje mnoho zlého. Ale také mnoho dobrého. Jednou to, podruhé ono. Někdo je souchotinář, někdo je Žid a obzvláště velcí smolaři jsou obojí naráz. Tak to prostě je. Co myslíte, jakou jsem já měl v životě smůlu? To se nedá nic dělat.“

„Že nejste přehnaně taktní, pane Findlere,“ pro- nesla paní Silbermannová pobouřeně, „to jsem vědě- la, ale že jste vnitřně tak chladný a...“ spolkla slo- vo *brutální*, „... lhostejný, to je pro mě skutečně novinka.“

Findler se netečně usmál. „Já mám rád svoji ženu a dcerku. Se všemi ostatními lidmi jsem v obchod- ním styku. Takový je celý můj postoj k okolí. K Židům necítím lásku a necítím k nim ani nenávist. Jsou mi lhostejní a jako schopné obchodníky je obdivuji. Když se na nich někdo dopouští bezpráví, je mi jich líto, ale nedivím se tomu. Tak už to chodí. Jedni, kte- ří jsou zrovna na řadě, prožívají neúspěchy a druzí zase slaví úspěchy.“

„A co kdybyste byl sám Žid?“

„Já ale nejsem! Odvykl jsem si lámat hlavu věcmi, které by mohly být. Úplně si vystačím s tím, co je.“

„Copak myslíte pořád jen na sebe? Neumíte soucí- tit s tragickým osudem ostatních?“

„A kdo se stará o mě, když mám smůlu? Nikdo! Theo Findler nemá nikoho kromě Thea Findlera. Ti dva musí držet spolu, jako siamská dvojčata. Haha.“

„A vy tvrdíte, že milujete svou ženu a dceru,“ roz- ohňovala se stále více paní Silbermannová. „Ten, kdo je tak... strašlivě lhostejný, nemůže přece ani...“

„Poslyšte, milostivá paní, to už je opravdu příliš. Já mám sice celkem hroší kůži a snesu hodně legrace, urážet se ale nenechávám rád!“

Paní Silbermannová vstala. „Omluvte mě,“ rozlou- čila se s Findlerem chladně a opustila místnost.

„Proboha, vy jste tedy útlocitní,“ smál se Findler, „bože můj! No jo, upřímní chlapi, jako jsem já, si toho musí nechat hodně líbit. Ale zpět k obchodu! Jak to vypadá? Co?“

Znovu zazvonil telefon.

„Dvacet tisíc,“ požadoval Silbermann, „zbytek se zástavou na druhém místě.“

Dveře se otevřely a paní Silbermannová požádala svého muže, aby s ní šel do vedlejšího pokoje, byla zjevně velmi rozrušená. Ten nebyl z opětovného vyrušení nijak nadšený. „Promyslete si to,“ řekl ještě Findlerovi při odchodu z místnosti.

„Co se děje, Elfriede?“ tázal se své ženy.

Ukázala na telefon. „Volá tvoje sestra. Promluv si s ní. Všechno ti poví...“

Sáhl po sluchátku.

„Hildo?“

„Ano, ano?“ zajíkala se jeho sestra v rozrušení. „Zatkli Günthera!“

Překvapením hned nevěděl, co má říct. „Jak to?“ dostal ze sebe konečně. „Co se stalo?“

„Vždyť zatýkají všechny Židy.“

Přisunul si židli a posadil se.

„Hildo, prosím tě, uklidni se. To musí být nějaký omyl. Pověz mi všechno ještě jednou a v klidu...“

„Na to není čas. Zavolala jsem ti jen proto, abych tě varovala. V našem domě zatkli čtyři muže. Bože můj, kdybych jen věděla, co je s Güntherem.“

„Ale to přece není možné! Nikdo přece neodvede nevinné lidi z jejich bytů! To přece nemohou!“

Mlčel. Ale ano, mohou, pomyslel si, oni mohou.

„Mám se u tebe zastavit?“ zeptal se po chvíli. „Nebo chceš přijít ty k nám?“

„Ne, neodejdu z bytu, zůstanu tady. A ty bys sem taky neměl chodit, ničemu to nepomůže. Na shledanou, Oto.“ Zavěsila.

Silbermann se rozrušeně rozhlížel, kde je jeho žena.

„Představ si,“ šeptal, „že zatýkají všechny Židy! Je možné, že se jedná jen o přechodné zastrahující opatření. Každopádně zatkli Günthera, ale to už asi víš.“

Silbermann se krátce odmlčel.

„Co budeme dělat? Co myslíš, že je nejlepší, Elfriede? Mám tu zůstat? Třeba na mě zapomenou. Ještě nikdy mě nikdo doopravdy neobtěžoval. Kdyby tu aspoň byl Becker, ten má známosti napříč partají. V případě potřeby by se mohl přimluvit. Jenže když je zatýkání nařízeno shora, tak stejně nemůže nic dělat. A než se vrátí z Hamburku, může mě mezitím někdo nedopatřením ubít k smrti. Ale nesmysl! Nic se mi nestane. Přinejhorším prostě zavoláš Beckerovi a požádáš ho, zda by se mohl okamžitě vrátit.“

„Před půl rokem bychom ještě z Německa odejít mohli,“ řekla jeho žena pomalu. „Kvůli mně jsme zůstali, protože jsem se nedokázala rozloučit. Jestli se ti teď něco stane, bude to moje vina. Tys chtěl odcestovat, ale já...“

„Hloupost,“ zarazil její sebeobviňování. „Není to ničí vina. Nese snad člověk, který si zapomněl včas nasadit neprůstřelnou vestu, vinu na tom, že ho zastřelili? To je přece naprostý nesmysl. Kromě toho

jsi byla pro odjezd víc než já. Kdyby tehdy bylo po tvém, byli bychom už dávno pryč. Bývala by ses snadněji rozloučila se svou rodinou než já se svými obchody. Jenže to prostě nešlo. Z jakých důvodů – to už je teď úplně jedno.“

Políbil ji a vrátil se za panem Findlerem. Pokoušel se působit stejně klidně a vyrovnaně jako předtím, ale něco v jeho výrazu tváře, příliš velké napětí, křečovitě působící úsměv připadal druhému muži podezřelý.

„Tak co, něco nového?“ zajímal se Findler. „Špatné zprávy?“

„Rodinné záležitosti,“ opáčil Silbermann a opět si k němu přisedl.

„Áha,“ protáhl Findler a svažtil čelo ještě více než obvykle. „Určitě špatné zprávy, co? Zprávy z rodiny jsou vždycky špatné. To já znám.“

Silbermann otevřel krabičku cigaret, která ležela na stole. „Přejdeme zpátky k obchodování?“ zeptal se tak klidně, jak jen dokázal.

„No, vlastně mě to příliš neláká. Vůbec nemám ponětí, zda se vůbec ještě smí od Židů kupovat nemoovitosti. Netuším. Kdyby to záleželo na vás, navléknete to na mě, než napočítám do tří, co?“

Tohle věčné samolibé, povýšené co Silbermanna pomalu přivádělo k zoufalství.

„Chcete ten dům koupit, nebo chcete o koupi pouze mluvit? Co chcete?“

„Ale jděte,“ protáhl se Findler v křesle. „Já si například před chvílí téměř vymknul kyčel. A na to nic neřeknete? No... nepočkáme raději, jaká přijdou nová

nařízení? Takhle je to pro mě příliš riskantní. Koupím dům a pak ho nedostanu. Kdo ví, co všechno má stát s vámi Židy ještě v plánu.“

„Tak tedy patnáct tisíc!“

„Nevím, Silbermanne, skutečně netuším, jestli do toho mám jít, nebo ne. Pokud chcete, počkáme nejprve pár týdnů. Když mezitím nedojde k ničemu neočekávanému, můžu dům přece pořád ještě koupit i později. V každém případě musím také nejprve mluvit se svým advokátem.“

„Ale před deseti minutami...“

„Víte, mezitím jsem o tom začal pochybovat. Také bych nerad, abyste měl nějaké nepříjemnosti kvůli tomu, že prodáváte dům. Především bych je ale nechtěl mít já.“

„Abychom to tedy nějak uzavřeli: Zaplatíte mi zálohu čtrnáct tisíc marek a dům je váš. Ale musíte na to přistoupit teď hned.“

„Že musím? No... Co kdybychom si o tom ještě jednou promluvili zítra? Čtrnáct tisíc marek je hodně peněz, to je jednou jisté! Nejsem nelida a nechci nic dostat zadarmo. Otázka ale je, zda mi ten dům za čtrnáct tisíc marek zálohy vůbec stojí. Nehledě k tomu bych platbu provedl samozřejmě až po notářském zápisu a zanesení do katastru nemovitostí. A v případě vyšší moci by bylo ujednání samozřejmě neplatné. Čtrnáct tisíc marek... Domníváte se, že je to pro mě dobrý obchod, když si tu dnes večer plácnete?“

„Chtěl jste přece zaplatit zálohu patnáct tisíc marek a teď váháte u čtrnácti?“

„Napadá mě, že by se s těmi penězi daly dělat i jiné obchody, možná dokonce lepší. Člověk se musí přece jen postarat především sám o sebe. Co?“ Findler spokojeně vzdychnul.

Silbermann vyskočil.

„Vaše rozhodnutí samozřejmě nemohu ovlivnit,“ pronesl značně podrážděně. „Protože už ale teď nemám čas, byl bych vám vděčný, kdybyste ho učinil hned. V opačném případě prosím považujte moji nabídku za bezpředmětnou. Vždyť ani nevím, zda máte vůbec o koupi seriózní zájem.“

„Nebuďte přece tak nepřátelský,“ odvětil Findler mrzutě. „Já to věděl vždycky: vy Židé nejste dobří ani v obchodování, když máte co do činění s těmi správnými lidmi, co...“

Silbermann viděl, jak moc si Findler užívá svou lichvářskou pýchu. Na rtech měl hodně nabroušenou odpověď, s přibližným zněním, že on, Silbermann, ovšem nemůže a ani nechce konkurovat vyděračům a že je zvyklý své obchody uzavírat slušně a férově. Ale že v některých situacích má nad tím nejinteligentnějším a nejslušnějším člověkem nakonec výraznou převahu i ten nejméně nápaditý gauner.

Nestihl ale ani vmést Findlerovi do tváře hrubosti, které se z něj draly ven, ani mu odpovědět jemnější formou, což by bylo pravděpodobně rozumnější, protože náhle prudce zazvonil zvonek u dveří. Aniž by si Silbermann všiml udiveného obličejeho hosta nebo mu věnoval třeba jen jediné slůvko omluvy, spěšně vyběhl z pokoje. V chodbě se setkal se svojí ženou.

„Musíš pryč,“ šeptala rozrušeně.

„To ne, nemůžu tě přece nechat samotnou!“

Protože nevěděl, co si má počít, vykročil směrem ke dveřím bytu. Zadržela ho.

„Mně se nemůže nic stát, když budeš pryč,“ ujistila ho a postavila se mu do cesty. „Přespi dneska v hotelu. Ale už jdi... rychle...“

Přemýšlel. Vtom se zvonek ozval znovu a bylo slyšet bouchání pěstí na dveře.

„Otevři, Žide! Dělej, otevři...,“ řvalo několik hlasů přes sebe. Silbermannovi spadla brada. Strnule zíral na dveře.

„Dojdu pro revolver,“ řekl téměř neslyšně. „Prvního, kdo se vloupá do bytu, odprásknu! Nikdo nemá právo se sem dobývat.“

Chtěl projít kolem své ženy do ložnice.

„To bych se na to tedy podíval,“ mumlal si, „to bych se na to podíval...“

Pěsti opět začaly tlouct na dveře a zvonek pronikavě řinčel.

„No, copak se tu děje?“ zeptal se Findler, který uslyšel zvuky a vyšel do chodby. „No to je vážně báječné. Když mě tu chlapi přistihnou, budou mě možná v prvotním nadšení také považovat za Žida a dají mi nakládačku.“

Lehce si přešel rukou přes ústa.

„Nemáte žádný zadní vchod?“ obrátil se na Silbermanna, který zůstal stát a díval se na něj, jako by od něj čekal radu nebo pomoc. „A ten váš zatracený barák můžete vnutit někomu jinému, himlhergot!“ dodal ještě.

„Dojdu pro revolver,“ zopakoval Silbermann mechanicky, „a odprásknu prvního, kdo se vloupá do bytu!“

„Ale no tak,“ uklidňoval ho Theo Findler, „hlavně klid. Raději jděte a já si s těmi lidmi promluví. Hledte, abyste se dostal k zadním dveřím. – Dům koupím za deset tisíc. Souhlasíte?“

„Vy jste... No dobrá, ano, souhlasím.“

„Tak domluveno, a teď si pospěšte! Potřebuji vás u notáře živého.“

„Jdi už!“ prosila ho žena.

Zvonek stále zvonil a Silbermann se divil, proč ještě nikdo nevešel do dveří.

„A co bude s mojí ženou?“ ptal se bezmocně.

„Můžete se na mě spolehnout,“ prohlásil Findler sebejistě. „O všechno se postarám! Ale teď se odsud hlavně dostaňte pryč!“

„Jestli se mé ženě něco stane... tak ten dům nedostanete!“

„No jistě, jistě,“ chlácholil ho Findler, „ale když teď nezmizíte, vystavíte riziku svoji ženu i mě!“

Uhladil si sako, přešel si pravou rukou po zčeřených vlasech, zhluboka se nadechl a vykročil ke dveřím.

„Co chcete?“ zaburácel.

„Otevři, Žide!“

„Už jste někdy viděli politického funkcionáře strany, který by byl Žid?“ odvětil Findler nepřátelsky.

„Drž hubu, ty hnusná svině, a otevři!“

Findler se otočil, ujistil se, že už Silbermann s kloboukem a kabátem v ruce opustil chodbu, dal paní Silbermannové znamení, aby se skryla v jednom z pokojů,

a pak zařval: „Já jsem člen strany!“ Prudkým pohybem otevřel dveře. „Tady žádný Žid není!“ prohlásil.

Před ním stálo šest nebo sedm mladíků. Na okamžik je zastrašil jeho mohutný zjev. Sáhl do náprsní kapsy, aby z ní vyndal svůj stranický průkaz.

„Židi švindlujou všichni,“ řekl jeden z mužů stojících před ním. „Silbermann a straník, to je židovská drzost!“

„Já ale nejsem Silber...“ Theo Fidler se zhroutil a padl k zemi. Těsně předtím mu jeden z mladíků zasadil kopanec do břicha.